

2013 december Hónapló

Végel László: Hová tűnt az irónia?

A remek horvátországi utakon autóbusszal érkeztem Splitbe, az utazás nem viselt meg túlságosan, úgyhogy az érkezés után azonnal a lármás halpiacra és a zajos piacra, majd a tengerparti sétányra siettem. A turisták megritkultak, a dalmátok magukra maradtak, ezért a szokottnál felszabadultabbak és hangosabbak. Az utcákat azonban továbbra is rendben tartják, a keskeny sikátorokban egész nap futkároznak a mini-teherautók, és gyűjtik a szemetet. A sétány új szakasza is elkészült, tele van kávézóval, amelyek nem üresek, mert – végre! – a helybeliek foglalják el a turisták helyét, és hangosan politizálnak. Természetesen a kormányt és a helyi önkormányzati vezetőket szapulják. Egyaránt megkapja a magáét a jobboldal és a baloldal.

Kevésbé tapasztalom a kizárólagos beszédmodot, amely a vajdasági magyar és a magyarországi közéletben lépten-nyomon felbukkan. Ez valószínűleg a mediterrán kultúrának köszönhető, amely játékosabb és ironikusabb, mint a kelet-közép-európai. De az is megtörténhet, hogy a polgárok megelégteltek, hogy hajba kapjanak a politikusok miatt, akiknek a többsége igencsak megtollasodott. Az újságok sem annyira egyoldalúak, öles címeikkel főleg a korrupciót, a sikkasztásokat emelik ki. A horvát újságok tele vannak vesztegetési ügyekkel, a *Jutarnji list* öles betűkkel hirdeti, hogy ellopták az autóutak költségének mintegy harminc százalékát. Természetesen a politikusok segítségével. Úgy tűnik, minden poszt-socialista országban ez a legfájdalmasabb pont. Több mint húsz év után kiderül, hogy a rendszerváltó elitek rosszul vizsgáztak. Hová tűntek a bársonyos forradalmak jelszavai? Hová tűntek a bársonyos utópiák? Úgy látszik, nem elegendő antikommunistának lenni, tisztességgel kell a közfunkciókkal élni.

Splitből Újvidék felé tartva azonban rájöttem, hogy korrupció és korrupció között mégis van különbség. Igaz, hogy a horvát „üzletemberek” ellopták az autóút költségeinek harminc százalékát, ám az utak kiválóak. Szerbiában, ahol szintén hasonló korrupciós botrányokról ír a sajtó, az új utak göcsörtösek és hullámosak. Az autóbusz a gidres-gödrös Fruška gora-i kanyargós utakon zötyög. Végre megpillantom Újvidéket. Aztán átkelünk a Dunán.

Ettől kezdve otthonosan érzem magam, mert tudom, hogy melyik útkereszteződésnél zöttyen nagyobb a busz. A baljós kora reggeli fényben a busz ablakából az óvatosan lépkedő embereket figyelem. Újvidék ébredezik. Érkezésem előtt kisebb zápor lehetett, a járda pocsolyával teli, ezt szeretnék kikerülni a járókelők. De hiába, a nagy tumultusban mások meglökik őket, talán ugyanolyan óvatos járókelők, mint ők, s a végén ők is a pocsolyában végzik. Mi mást tehetnek, gyanakvással végigmérik az illetőket. Ebben a gyanakvó és óvatos városban élek, ahol egymást lökdösve lépünk bele a lucskos pocsolyákba.

Itthon komor hangulat fogadott. Tanácskozások a sorskérdésekről. Érkeznek az anyaországi kormányzati politikusok, és a sorskérdésekről tartanak előadásokat. Cipeljük a sorskeresztet. A vezetők drámai küzdelmeket vívnak értünk. Tényleg elvesztett a humor és az irónia, állapítom

meg. Néhány évtizeddel ezelőtt éppen a kelet-közép-európai kultúrát és irodalmat, így a magyart is, az irónia és az önirónia jellemezte. A többpártrendszer azonban ennek is véget vetett, a magyar (és természetesen nem csak a magyar) emberek halálosan komolyak lettek. Magyarországon alig hallok vicceket, Szerbiában is alig-alig. A vajdasági magyar közéletben is csend honol. Viccek szóba sem jöhetnek. Nem hiszem, hogy a hatalom tiltja őket, inkább arról van szó, hogy a magyar vagy a szerb társadalom elvesztette a humorérzékét, könnyedségét, ironikus jellemvonását. Nem kétlem, hogy ez történik minden posztkommunista társadalomban.

Tavasza választások lesznek Magyarországon, ennek előjelei máris érződnek a vajdasági közéletben. A színen megjelennek a Fidesz és a Jobbik képviselői. Más ellenzéki pártok nem élvezik a vajdasági magyar politikai elit vendégszeretetét. Az életkörülmények romlanak, a munkanélküliség növekszik, mindezt megérik a vajdasági magyarok is, ám a magyarországi politikusok azt ígérik, ha a Fidesz győz, akkor nekik is jobb lesz. Azok a helyi kisebbségi vezetők, akik pár évvel ezelőtt a szocialistákkal és a liberálisokkal komáztak, most hirtelen nagy fideszesek lettek, nagyobbak, mint az anyaországiak, és jól bemószerolják egykori barátaikat. Ennek láttára az ősfideszesek, akik kitartottak a Fidesz mellett akkor is, amikor rossz helyzetben volt, morgolódnak, de belenyugodnak, tanulják a reálpolitikát. Ugyancsak jövőre választják meg a vajdasági magyarok saját nemzeti tanácsukat. Jól értesült belgrádi körök szerint tavaszra Szerbiában rendkívüli parlamenti választások várhatók. Úgyhogy valószínűleg eldurvul a közbeszéd. Iróniáról, humorról, mediterrán derűről tehát szó sem lehet.

Egyedül a magyar állampolgárságról folyó eszmecsereben bukkan fel némi sziporka. Ezt tapasztaltam az újvidéki Futaki úti piacon is ahol Anikóval magyarul beszélgettünk, amikor egy roma árus megszólított bennünket. Ágyneműt kínálgatott. Maguk magyarok!, kiáltott fel lelkesen, akkor vásároljanak magyar ágyneműt. Szegedi termék! Ő is magyar, mondja, de igazi. Anikó arról érdeklődött, mit jelent az, hogy igazi. Igazi, nem afféle vajdasági, hiszen pár hónappal ezelőtt magyar állampolgár lettem, most Szegeden és Zentán élek, és az újvidéki piacon dolgozom, folytatja elégedetten.

Úgy láttam, boldog ember.

A kettős állampolgársággal immár a szerb sajtó is foglalkozik, mivel egyre több vajdasági szerb veszi fel a magyar állampolgárságot. Egyesek korrupciót emlegetnek, vagyis azt, hogy az új állampolgárok lefizetik a magyar köztisztviselőket, hiszen az egyik feltétel a magyar nyelv ismerete, s ez bizony nehezen megy. Könnyebb az angol nyelvet elsajátítani, hallom sokszor mostanság a panaszt. Természetesen vesztegetés is előfordulhat, ám feltételezem, hogy a többség mégis tanul valamicskét magyarul, amit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy Újvidéken egyre-másra hirdetik a magyar nyelvtanfolyamokat. Akik sikeresen vizsgáznak, azok magyar útlevelel a nyugati országokba igyekeznek. De ennél is mulatságosabbak a névházasságok, amelyeket újabban tucatjával kötnek. Nem kell hozzá nyelviskola sem. A szerb férfiak névházasságot kötnek anyaországi magyar nővel, ennek köszönve Németországban, Ausztriában vagy a skandináv országokban biztosítják a munkalehetőséget. Az viszont meglep, hogy a szerb nők nem kötnek névházasságot magyar férfival. Ah, oktat ki az egyik szociológus ismerősöm, a szerb nők egyenesen német férfira vadásznak. Ilyen a szerelem a kapitalizmusban.

A szerb sajtó minderről sajátos humorral számol be, legfeljebb a jobboldali szélsőséges szervezetek aggodalmaskodnak, mondván, hogy mi lesz akkor, ha az őshonos vajdasági szerbek, akik 1941 és 1945 között magyar állampolgárok voltak, leszármazottaikkal együtt felveszik a magyar állampolgárságot. A kettős állampolgárságra való jogot azonban ők sem kérdőjelezik meg, habár szívesebben látnák, ha csak a vajdasági magyarok élnének ezzel a jogukkal. Annál is inkább, mert kiderült, hogy a fiatal magyar szakemberek elvándorlása

felgyorsult, a vajdasági magyarok lélekszáma még rohamosabban zuhanni fog. Kettős állampolgárként jelentős számban ők is nyugatra távoznak, és nagy kérdés, visszatérnek-e valaha. Mindenesetre a vajdasági magyar kisebbségi közösség eddig is előregedettnek számított, a következő időszakban ez a gond még súlyosabb lesz. A jelenség azért is gondba ejtő, mivel a szerb kormány ígéretes jövőről beszél. Harcol a korrupció ellen, új befektetők (főleg arabok és oroszok) jelennek meg a színen, egyre több munkahely adódik, állítják. A jelenleg uralkodó pártkoalíció nagy népszerűségnek örvend, s immár biztosra vehető, hogy a koalíció vezető pártja, a Szerb Haladó Párt a netán sorra kerülő rendkívüli választásokon kétharmados többségre tesz szert. A kétharmad újabban varázsige lett. Nem véletlenül, hiszen a rendszerváltásból kiábrándult tömegek csak a csodában reménykednek. Ez a remény táplálja a politikai optimizmust, de mivel a csodában igazándiból mégsem hisznek, az elvándorlás mellett döntenek. Skizofrén helyzet: növekszik az uralkodó pártba vetett bizalom, ám csökken az ország jövőjébe vetett remény.

A vajdasági magyar kisebbségi elitet nem foglalkoztatja az újabb elvándorlási hullám jellege és előidézője, jelenleg ugyanis az energiáját leköti a magyarországi parlamenti választásokra való felkészülés. Az adatok szerint eddig csaknem 14 ezer vajdasági kettős állampolgár regisztrálta, hogy részt kíván venni a választásokon. A Vajdasági Magyar Szövetség ezt saját sikerének könyveli el. Azt hangoztatja, méltán érdemelte ki a Fidesz-kormány elismerését, hiszen aktivistái házról házra járnak a településeket, hogy összeírják a jelentkezőket. Kopogtatnak a polgárok ajtaján, és ők feliratkoznak. Az elismerés nem maradt el. Németh Zsolt külügyi államtitkár Szabadkán járva kijelentette, hogy lélekszámahoz viszonyítva a vajdasági magyar lakosság toronymagasan vezet a kettős állampolgárság és a választási regisztráció szempontjából is. „A magyar kormány köszöni, hálával tartozik a Vajdasági Magyar Szövetségnek és Pásztor István elnök úrnak. Kérjük, hogy folytassák ezt a munkát, élvezik a támogatásunkat, partnerként számíthatnak ránk” – állapította meg. Magunk mögött hagytuk Erdélyt, amely mindaddig a nemzeti érzés fellegvárának tűnt.

Tehát a kisebbségben is hasonló ellentmondás uralkodik, mint a többségi nemzet körében. A politikai optimizmus nagy, a kisebbségi magyar párt, a VMSZ, rendkívül eredményes tevékenységéről számol be, miközben az utóbbi tíz évben a magyarság lélekszáma rohamosan csökkent, tíz év alatt ötvenezerral vagyunk kevesebben, az elvándorlás pedig erősödik. Az a kérdés, hogy a távozók részt vesznek-e a szerbiai választásokon. Szavaznak-e a kisebbségi pártokra? Vajon továbbra is ilyen rohamosan csökken a vajdasági magyarok lélekszáma?

Ennek az ellentmondásnak a tudatában, az íróasztal fölé görnyedve, elképzelem, amint Musil Szakadék Nagyszállójának teraszán a díszvendégek pezsgőt bontanak, és a sötét szakadék szélén ismételtetik: minden rendben lesz. Tudom, hogy valaminek történnie kell, de egyelőre nem történik semmi. Koccannak a kristálypoharak, jól van, gondolom, ez is életjel. De mi történjék?, faggatom magam. Nincs válasz! Ez olyan döbbenetes, hogy megakad a torkomon a szó.

Kapcsolódó írások:

1. **Végel László: Hova tűntek a szerbiai liberálisok?** Meghibásodott az újvidéki hőtelep, leállt a fűtés. Bekapcsolom a...
2. **Végel László: Hétköznapiak és szimbólumok** A szerbiai kormánykörök meghirdették az optimizmust. A felelős politikusok sérelmezik,...
3. **Végel László: Szeretjük Magyarországot!** Szerbiában nagy a tumultus. Jönnek-mennek az

EU-diplomaták, a szerbiai politikusok...

4. **Végel László: Szlovák kolbász, magyar pántlika** Szerbiában mind hangosabbak az ellenzéki pártok, akik rendkívüli parlamenti választásokat...
5. **Végel László: Zárszámadás** Didergő májusunk lesz, hallottam a szomszédoktól. Kezdttem rájönni, hogy városban...

Cimkék: Végel László